

kesztőségi szobát kap, amelyben ő, az egyszerű kadét, három társával kényelmesen eltanyáztat. Ebbe a szobába — amint a szerző maga dicsekszik vele — «engedély nélkül és kopogtatás nélkül nem volt szabad belépni másnak, mint a szerkesztőség tagjainak». Gondolhatni ezek után, hogy — ezt is a szerző mondja! — «a tábortan sokak elérhetetlen vágya volt a szerkesztőségi szoba».

Érdekes dokumentum ez a vaskos könyv s érdekes megfigyelni benne a lelkek kohézióját. Kit vesz Fábíán Béla maga mellé társszerkesztőnek? Nem is egy, de két lapot szerkeszt. «Mindkét lapnak én voltam a szerkesztője és mellettem társszerkesztőként szerepelt *Natter-Nád Miksa*, a budapesti Alkotmány című napilapnak a munkatársa. Natter nagyon tehetséges, szorgalmas, kitűnő ember, aki a Fogoly Vasárnapban (ez volt az egyik lap!) Rökkant Katonák Éneke címen írt egy époszt, melyet mi harsogva tapsoltunk és örök remekműnek tartottunk. Benne zúgott a harc terepen reménytelenül megrokkant szegény emberek bánatos üvöltése».

Nem a mi hibánk, ha egy 400 oldalas munkával kapcsolatban ily terjedelmesen kitérünk személyi momentumokra. Ez a szóbanforgó mű alaptermészetéből következik. Fábíán Béla helyesebben tette volna, ha személyét kissé jobban háttérbe szorítva, intenzívebb gondot fordított volna élményeinek pszichológiai elmélyítésére. Csupa felszín, könnyed módor, csevegések, hadifogoly-átlánosságok, amelyek már közhelyek: ez Fábíán Béla könyve. Bazár.

Az az ú. n. *Ezer Asszony* és az ígért bensőbb cél csak ürügy, hogy alapjában pár oldalas mondanivalóját 400 oldalra nyujtsa. *Gulyás Pál*.

Nem lehet örülni. *Tamás Ernő* versei. (Budapest, «Pax», 1929.) Tíz esztendője találkoztunk először e verses-

fűzet szerzőjének nevével. Nálunk akkoriban bontogatta szárnyát a «kollektív» ihletésű, prédikátori hangú, szabadverselő expresszionista líra, melynek stereotipizált gondolatköréből, formai monotonijából egyénibb vonásokkal kitűnni nem volt könnyű. Tamás Ernő hangjában már első jelentkezésekor megvolt az az egyéni íz, mely költészetét az irány falanszteri unalmából kiemelte. Hangos optimizmusában — a nem egyszer kissé keléktári szólamokon túl — egy őszinte bizodalmu, a maga morális tisztaságát érző s arra kényes fiatal léleknek szabad szárnyalását is meg lehetett érezni. Legjobb verseiben ez a lendület, akárhányszor a kifejezésben is eljuttatta arra az üdvös s a valódi lírában — mindhiába — elengedhetetlen határvonalra, ahol a legelvibb elszántságú kollektivisták költőben is azt éreztük és azt becsüljük, hogy: török-szakad azonosítani vágyván magát a «közösség»-gel és «emberiség»-gel, szerencsés pillanataiban már képes magát azonosítani *egy* emberrel is, azzal, kié a lírában minden érdeklődésünk: önmagával.

Ez a legújabb verseskönyve is önmagához viszi most közelebb. Lelkében is, ajkán is elevenek még a hit és etikai megigazulás igéi, de azt is érezni, hogy ezek most kemény küzdelemben, a kétellyel és kísértésekkel megvívott harcokban edződtek acélosakká. Lírája mintegy a szószéktől a gyónószékhez közeledett. Művészi fejlődését nyilván ebben az irányban várhatjuk, a *Testvér, a béke köszönt, a Nem lehet örülni, meg a Halhatatlan tagadás*: megannyi komoly ígéret, hogy Tamás Ernő szava messzebb és mélyebbre hatol a korábbi lírájában fölösen sokat használt hangerősítő nélkül.

Ezekben a kiemelkedőbb darabjaiban a benső forma művészi épsége felé is biztos haladást mutat: mondhatni partra vergődik a szabadvers parttalanságából vagy éppen hinárosából-

A veszedelmes szabadság néha-néha még lerántja a száraz, néha körülményeskedő prózába. Hellyel-közzel még efféle lexikonizú hasonlatokkal találkozni: «Mint Pontius Pilátus római helytartó került be a «Hiszkegy» kezdetű hitvalló imába». Ilyenkor szinte csak az hiányzik, hogy Pontius Pilátus neve után zárjelben uralkodásának évszámait is megkapjuk! De ezek a prózai csikordulások már egyre ritkábban kerülnek sorai közé s mindig csak véletlenül és méltatlanul, akár — Pilátus a krédóba . . .

Valami rosszul felfogott Walt Whitman-hatásnak is része lehet benne, hogy szabadversíróink annyiszor fennakadnak a prózai nyersség zátonyán; Tamáson is leginkább néhány «meglepő» asszociáció kergetése vagy erőszakolt «szimultánista» felsorolás alkalmával esik meg efféle.

Ahol költői vallomása egészen a maga lelkének tövén sarjad, ott a kifejezés is ritkán hagyja cserben; ilyenkor bátran lemond minden «menetrend»-szerűségről s mégis hamarabb célhoz ér: mintegy légvonalban teszi meg az utat, néhány biztos szánylegyintéssel. «Testvér fájdalomja foszt meg az örömtől: Nem örülhetek a gyönyörnek, mert más szívéből téptem magamnak!» Ez a Tamás Ernő legtisztább hangja. Romain Rolland írta egyszer, hogy a «Jogot a boldogsághoz!» jelszavából ő képtelen ezt a kelleetlen melléköngét is ki nem hallani: «Jogot a mások boldogtalanságához!» Tamás Ernő legszebb és legkésebb soraival ugyanennek a nemes és rokonszenves kátének hitvallója: «Másért lehet csak élni igazán, ittasodón az ajándékozás örömében» — s ezt vele nem a prédikátori «textus» mondatja, hanem őszinte, meleg *érzés* kergeti ajkára. Emberhez és művészhez méltó hitvallás, mely már kifejezésében is közel jut a nemes egyszerűség monumentalitásához.

Rédey Tivadar.

Lavotta János. A kor és az ember.
 Irta: Szilágyi Sándor. (A Könyvbarátok Szövetsége kiadása. Királyi magyar egyetemi nyomda, 1930.) Ez a könyv érdekes példája a rekonstruálásnak. Sok adoma és kevés konkrét adat maradt ránk Lavottáról, a tizenhét század hírneves magyar hegedűséről, aki előtt egy Bihari is térdre borult. Ami megbízható közlés, az is inkább száraz életrajzi töredék. E néhány adat sugalmából rajzolta meg Szilágyi Sándor izsépfalvi Lavotta János arcképét a kor széles keretében. Szilágyi a fényködös fogalomból, melyé Lavotta a köztudatban vált, reális alakot formált s úgy állította elénk «a bájoló hegedűst», ahogyan fennmaradt művei alapján s a hiteles hagyomány vallomása szerint fájdalmas kötelessége volt. Ki ne hallotta volna *Lavotta első szerelmét?* S mily kevesen tudják, hogy ez az édesbús melódia, ifjúságunk emlékezetes szerenádja voltaképpen egy Kossovitz nevű muzsikustól való. Szilágyi Lavotta-könyve ezt a csalódást ábrázolja. A rozmaring- és levendulaillat, mely az életrajzról lelkét egykor betöltötte, az olvasót is hamar elhagyja, amint lapról-lapra mindjobban kiépül benne egy ellobogott élet tanulsága. A bájoló hegedűs nem volt képzett muzsik, inkább ösztönös virtuozitásából élő vadzseni volt, hirtelen felszárnyaló és muló sikerek után rohamosan züllő, mert mesterek vagy ön-maga rendszeres iskolája nélkül nagy zeneszerző, nagy művész senki sem lehet. Pedig külföldön is igéretnek látják őt s egy izben azt jegyzi meg róla valaki: Az úrban felettel kár az, hogy magyar. Ez a kellemetlen sajnálkozó aligha sejtette, hogy nem Lavotta származásában, hanem természetében lesz az akadály. Mert ki itt a bűnös? Igaz, ekkor még nincs nagy zeneszerzőnk, de a viszonyok más területen sem kedvezőbbek s egy Kazinczy, Berzsenyi, Csokonai stb. mégis ki